

ผังวาก อาขยาต (๕ วาก ๙ ประโยค)

จำนวนส่วนประกอบ
สลับวากได้

	วาก	กัตตา	กรรม	กิริยา	ธาตุ	คำแปล โดยพยัญชนะ และโดยอรรถ	ลงปัจจัย อาคม
(๒)	ภาววาก	สู ^๑ เทน อนภิตกัตตา		สีย ^๒ เต. อาขยาตปท	๕ ๗ ๘ ๙	อันพ่อคร้ว นอนอยู่. <i>พ่อคร้วนอน. (นิยมแปลเป็นกัตตวาก)</i>	ย ปัจจัย (+อิ อาคมหน้า ย) (และ เต วัตตมานา)
	กัตตวาก	สู ^๑ โท สย ^๑ กัตตา		สย ^๒ ติ. อาขยาตปท	๖ ๗ ๘	พ่อคร้ว นอนอยู่. <i>พ่อคร้วนอน</i>	อ เอ ย ญ ณา นา ณาหา โอ เณ ณย
(๓)	กัตตวาก	สู ^๑ โท สย ^๑ กัตตา	โอ ^๓ ทหนั อวุตตกัมม	ปจ ^๒ ติ. อาขยาตปท		พ่อคร้ว หุงอยู่ ซึ่งข้าวสุก. <i>พ่อคร้วหุงข้าว</i>	อ เอ ย ญ ณา นา ณาหา โอ เณ ณย
	กัมมวาก	สู ^๒ เทน อนภิตกัตตา	โอ ^๑ ทโน วุตตกัมม	ปจ ^๓ ยเต. อาขยาตปท	๕ ๗	ข้าวสุก อันพ่อคร้ว หุงอยู่. <i>ข้าว(อัน/ถูก)พ่อคร้วหุง. (นิยมแปลเป็นกัตตวาก)</i>	ย ปัจจัย +อิ อาคมหน้า ย
(๔)	เหตุกัตตวาก	สามิ ^๑ โก เหตุกัตตา	สู ^๒ ทัง การิตกัมม	โอ ^๔ ทหนั อวุตตกัมม	๓ ๗ ๘ ๙	นาย ยังพ่อคร้ว ให้หุงอยู่ ซึ่งข้าวสุก. <i>นายใช้พ่อคร้วให้หุงข้าว / นาย(ใช้)ให้พ่อคร้วหุงข้าว (หรือแปลเอาความ เหมือนเป็นกัตตวาก: ยังใจให้ตาย>'ข่าโจร' ยังบารมีให้เต็ม>'บำเพ็ญบารมี')</i>	เณ ณย ณาเป ณาปย
	เหตุกัมมวาก	สามิ ^๒ เกน อนภิตกัตตา	สู ^๓ ทัง* การิตกัมม	โอ ^๑ ทโน วุตตกัมม	๔ ๗	ข้าวสุก อันนาย ยังพ่อคร้ว ให้หุงอยู่. <i>(นิยมแปลเป็นเหตุกัตตวาก)</i>	ปัจจัย ๑๐ ตัว +ณาเป +ย +อิ อาคมหน้า ย
		สามิ ^๒ เกน อนภิตกัตตา	สู ^๑ โท วุตตกัมม	โอ ^๔ ทหนั อวุตตกัมม	๓ ๗	พ่อคร้ว อันนาย ให้หุงอยู่ ซึ่งข้าวสุก. <i>(นิยมแปลเป็นเหตุกัตตวาก) **เหตุกัมมวาก สกัมมธาตุ ที่เอาการิตกัมม (ผู้ถูกใช้ให้ทำ) เป็นประธานแบบนี้ มีใช้น้อย</i>	
(๓)	เหตุกัตตวาก	สามิ ^๑ โก เหตุกัตตา	สู ^๒ ทัง การิตกัมม	มา ^๓ เรติ. อาขยาตปท	๕ ๗ ๘ ๙	นาย ยังพ่อคร้ว ให้ตายอยู่. <i>นายให้พ่อคร้วตาย</i>	เณ ณย ณาเป ณาปย
	เหตุกัมมวาก	สามิ ^๒ เกน อนภิตกัตตา	สู ^๑ โท วุตตกัมม	มา ^๓ ราปยเต. อาขยาตปท	๖ ๗ ๘	พ่อคร้ว อันนาย ให้ตายอยู่. <i>(นิยมแปลเป็นเหตุกัตตวาก)</i>	ปัจจัย ๑๐ ตัว +ณาเป +ย +อิ อาคมหน้า ย

สกัมมธาตุ เป็นได้ ๔ วาก คือเว้น ภาววาก

อกัมมธาตุ เป็นได้ ๔ วาก คือเว้น กัมมวาก

ย ปัจจัย กับ อิ อาคมหน้า ย

- ลงหลังอกัมมธาตุ เป็นภาววาก
- ลงหลังสกัมมธาตุ เป็นกัมมวาก
- เช่น คจฉยเต, ถ้าไม่ลง อิ อาคม เช่น ปจยเต ถ้าไม่ลง อิ อาคม เป็น คจฉยเต
- แปลง ย กับที่สุดธาตุ เป็น ปจยเต

ประธาน ลงปฐมวิภัติ เช่น สย^๑กัตตา เหตุกัตตา วุตตกัมม

กรรม ลงทุติยวิภัติ เช่น อวุตตกัมม (ซึ่ง), การิตกัมม* (ยัง)

อนภิตกัตตา ลงตติยวิภัติ ลงฉฐวิภัติบ้าง (ฉฐวิภัติอนภิตกัตตา)

* การิตกัมม ในเหตุกัมมวาก ลงตติยวิภัติบ้าง เรียกว่า "ตติยการิตกัมม" เช่น สามิเกน *สู*เทน โอทโน ปจาปยเต.

• อนภิตกัตตา (อัน) และการิตกัมมะ (ยัง) แปลก่อนกิริยาเสมอ

รูปกิริยาอาขยาตในวากต่างๆ			
	สกัมมธาตุ		อกัมมธาตุ
กัตต.	ปจ ^๑ ติ	กัตต.	คจ ^๑ ฉยติ
กัมม.	ปจ ^๒ ยเต/ปจ ^๑ ยเต (ปจยิต/ปจยติ)	ภาว.	คจ ^๒ ฉยเต/คจ ^๑ ฉยเต
เหตุกัตต.	ปา ^๑ เจติ ปา ^๒ จยติ ปา ^๓ จาเปติ ปา ^๔ จาปยติ	เหตุกัตต.	คจ ^๑ ฉยติ คจ ^๒ ฉยติ คจ ^๓ ฉาเปติ คจ ^๔ ฉาปยติ
เหตุกัมม.	ปา ^๑ จาปยเต	เหตุกัมม.	คจ ^๑ ฉาปยเต

ตัวอย่างประโยคเหตุกัมมวาทก สกัมมธาทู มี อวุตตกัมม หรือ การิตกัมม เป็นประธาน

	กัตตา	การิตกัมม	อวุตตกัมม	กิริยา	ประธาน			
เหตุกัตต.	สามิโก	สุทฺ	โหน	ปาเจติ.	นาย	ยังพ่อครัว	ให้หุง	ซึ่งข้าวสุก.
เหตุกัมม.	สามิเกน	สุทฺ	โหน	ปาจาปิยเต.	ข้าวสุก	อันนาย	ยังพ่อครัว	ให้หุงอยู่.
	สามิเกน	สุโท	โหน	ปาจาปิยเต.	พ่อครัว	อันนาย	ให้หุงอยู่	ซึ่งข้าวสุก.
เหตุกัตต.	อโย	อมเห	สาขํ	มททาเปติ.	พระผู้เป็นเจ้าของ	ยังเรา ท.	ให้เหยียบ	ซึ่งกิ่งไม้.
เหตุกัมม.	อโยเณน	อมเห	สาขา	มททาปิตา.	กิ่งไม้	อันพระผู้เป็นเจ้าของ	ยังเรา ท.	ให้เหยียบ.
	อโยเณน	มยํ	สาขํ	มททาปิตา.	เรา ท.	อันพระผู้เป็นเจ้าของ	ให้เหยียบ	ซึ่งกิ่งไม้.
เหตุกัตต.	อโย	มํ	นิพพุตปทํ	สาเวติ.	หญิงนี้	ยังเรา	ให้ฟัง	ซึ่งนิพพุตบท .
เหตุกัมม.	อโยเณน	มํ	นิพพุตปทํ	สาเวติ.	นิพพุตบท	อันหญิงนี้	ยังเรา	ให้ฟัง.
	อโยเณน	อโย	นิพพุตปทํ	สาเวติ.	เรา	อันหญิงนี้	ให้ฟัง	ซึ่งนิพพุตบท.
เหตุกัตต.	ราชา	ตํ	ทณทํ	ปาเปติ.	ราชา	ยังเขา	ให้ถึง	ซึ่งการลงโทษ.
เหตุกัมม.	रणญา	โส	ทณทํ	ปาปิโต.	เขา	อันพระราช	ให้ถึง	ซึ่งการลงโทษ.
เหตุกัตต.	ตวั	ปพพิชิตกัจจํ	มตถกํ	ปาเปสิ.	ท่าน	ยังกิจแห่งบรรพชิต	ให้ถึง	ซึ่งที่สุด.
เหตุกัมม.	ตยา	ปพพิชิตกัจจํ	มตถกํ	ปาปิโต.	กิจแห่งบรรพชิต	อันท่าน	ให้ถึง	ซึ่งที่สุด.
เหตุกัตต.	ลุทโท	หตถิ	ชีวิตกขยํ	ปาเปติ.	นายพราน	ยังข้าง	ให้ถึง	ซึ่งความสิ้นไปแห่งชีวิต.
เหตุกัมม.	ลุทโทเกน	หตถิ	ชีวิตกขยํ	ปาปิโต.	ข้าง	อันนายพราน	ให้ถึง	ซึ่งความสิ้นไปแห่งชีวิต.

* เหตุกัมมวาทก ใช้กิริยาภิวัตน์ โดยมาก โดยเฉพาะ ต ปัจจัย